ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 7, Sayı: 99, Aralık 2019, s. 171-182

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.38847>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
4.10.2019

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.12.2019

Dr. Pika FATULLAYEVA

İstanbul Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, Müzikoloji Bölümü Etnomüzikoloji ve
Folklor Anabilim Dalı
pfatullaeva@mail.ru

MÜZİKAL TÜRÜNÜ BELİRLEYEN ÖZELLİKLER*

Öz

Müzikal tiyatro dünya sanat kültürleri sırasında önemli mevkide olmuş, farklı aşamalarda ortaya çıkan müzik türleri sayesinde daha da olgunlaşmış ve tiyatronun bir alt türü olarak süreklilik sağlamıştır. Müzikal tiyatronun en ünlü ve talep edilen alt türlerinden biri, Avrupa ve ABD’de ortaya çıkan Müzikal’dır. Müzikal, sanatın sentez halindeki dallarından biridir. Bu açıdan kendi içinde tiyatro, müzik, koreografi, parlak sahne efektleri, dramaturji ve opera sanat dallarının birçok ifade aracılığını taşımaktadır. Bu araştırmada müzikolojinin tarihsel yöntemi ile ilgili kaynaklar analiz edilerek Müzikal’in üslup özelliklerine dair veriler toplanarak betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, Müzikal’in üslup özelliklerine dair bulgular, ebedi konular içermesi, yerellik, farklı müzik türleri, koreografi ve danslar, montaj tekniği, özel şarkı sıralaması, dans eden korodur. Bu bulgular ise Müzikal’i diğer sahne türlerinden ayıran özellikler olarak belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Müzikal, Tiyatro, Üslup, Tür, Özellikler

* Bu makale, yazarın doktora tezinin bir kısmından oluşturulmuştur (Fatullayeva, 2017).

FEATURES THAT DOCUMENT THE MUSICAL GENRE

Abstract

Musical theatre has been important during world art cultures, matured further thanks to the music genres emerging at different stages and provided continuity as a subgenre of theatre. One of the most famous and demanding subgenres of musical theatre is the Musical, which originated in Europe and the United States. The musical is one of the synthesized branches of art. In this respect, it has many expressions of theatre, music, choreography, brilliant stage effects, dramaturgy and opera. In this study, sources related to the historical method of musicology were analyzed and data on the stylistic features of the musical were collected and analyzed by descriptive analysis technique. As a result of the research, findings on the stylistic features of the musical, including eternal subjects, locality, different musical genres, choreography and dances, assembly technique, special song ranking, dance choir. These findings have been identified as features that distinguish Musical from other scene genres.

Keywords: Musical, Theatre, Style, Genre, Feature

1. Giriş

Müzikal ABD’de oluşan, gelişen ve kendini ispatlayabilen bir türdür. Müzikal türünün oluşmasında Avrupa ve ABD’de tiyatro sanatını etkileyen temel şartlar ve durumlar ortaya çıkmıştır. Müzikal türünün kökenlerinin araştırılması 17. yüzyıl Avrupa’sına kadar geriye gitmiştir. Bunun sebebi ABD’de sanat oluşumunun Avrupa kültüründen geldiği gerçeğidir ve bu da Avrupa’da oluşan siyasi durumlardan kaynaklanmaktadır.

Bilindiği gibi 18. yüzyılın ortalarında oluşan İngiliz burjuva devrimi (1642-1645), monarşiden anayasaya geçit, özgürlük ve vatandaşlık uğruna olan mücadele, bir anda kral ve kralın “şaşalı saray hayatı”nı gölgede bırakmış, krala ithaf edilen tüm tiyatro ve kültür etkinlikleri durdurulmuştur. 1642 yılında bir süre için İngiltere parlamentosunda tiyatroların oynatılması da yasaklanmıştır. İngiltere’de oluşan bu olaylar 18. yüzyılın ortalarında Avrupa’da baskıya uğramış İngiliz Protestanlarının ABD’nin kuzey doğusuna göç etmeleriyle sonuçlanmıştır. Ve bahsi geçen topluluğun aristokrat dünyasına olan nefretleri birçok anlamda tiyatro sanatını da etkilemiştir. Nedeni şu ki İngiliz Protestanları tiyatroyu feodal aristokrat dünyasıyla, onun “yalancı parlaklığıyla özleştiriyor ve entelektüel sanatı daha çok önemsiyorlardı”. Neticede, 18. yüzyılda ABD’nin kuzey doğusu, medeni kültür merkezi olarak bilinmeye başlanmıştır. “Protestanların ideal dünyalarında sadelik, ciddilik ve alçakgönüllülük baştaydı ve bu anlayışlardan uzak olan her şey onlar için kabul edilmezdi” (Кампыс 1983: 21). Bu açıdan, özellikle de müzik ve tiyatroyla bağlı olan birçok şeye hatta “ahlaksızlık” damgası vurulmuştur (Конең 1977: 171). Böylece 18. yüzyılda ABD’de kurulan siyasi, ekonomik ve kültürel hayat, toplum yaşantısını etkileyen bu bakışlarla birleşip tiyatro sanatını etkilemiştir. Hatta 1789 yılı Fransa burjuva devrimi Avrupa’da tiyatro sanatı için yeni bir dönem olsa da ABD’de tiyatroyla bağlı durum değişilmez olarak kalmıştır. Конең’e (1977: 170) göre de tiyatrolar ve bu tip sahne gösterilerini yasaklayan bir kanun da kabul edilmiştir. “Ama tüm bunlara rağmen sanat tüm gücünü göstermekteydi”. Çünkü, tüm yasaklara rağmen ABD’nin Virginia ve Carolina eyaletlerine İngiltere’den farklı sayıda tiyatro gruplarının gelmesiyle bu sanat gizli de olsa yayılmıştır. Ama burada önemli olan gerçek şu ki ABD’de tiyatro ile bağlı olan yasaklar, bu türlü gösterilerin “daha düşük seviyeli

izleyiciler”in olduğu bar, meyhane ve kafelerde yapılmasıyla sonuçlanmıştır (Кампус 1983: 21). Böylece, Protestanlar tarafından tiyatro tam anlamda yok edilemese de mevcut şartlarda farklı bir yönde gelişmeye başlamıştır. Hatta 19. yüzyılda iç savaştan sonra ABD’nin ticari ve siyasi açıdan gelişimi bile tiyatro sanatına olumlu olarak yansımamıştır. Protestanların tiyatroyu ciddi olarak görmemeleri bu sanatın sonraki sürecini de etkilediğinden 20. yüzyılın ortalarına kadar tiyatro yalnız eğlenceli karakter taşımıştır. Кампус’e (1983: 23) göre de “Bu yüzden Müzikal Komedi, daha sonra da Müzikal, Amerika müzik tiyatrosunun öncül sahne türleri olarak oluşmuştur” ve gerçekten de tarihi gelişimi açısından izlendiğinde, tiyatro sanatı, Avrupa’da hümanizm idealleri ve gerçekçiliği vurguladığı zamanda, ABD’de ise tam ticari ve başlıca amacı izleyicileri eğlendirmekle daha çok para kazanmayı hedefleyen bir sisteme çevrilmiştir.

Tabii ki her bir sanat dalı için olduğu hatta geliştiği süreçlerde çok etkileyici ve önemli temel durumlar olmuştur. Bu temel durumlar ülkelerin ticari, siyasi, kültürel ve toplumsal bakışlarıdır ki bu da sanat dallarını etkilemiştir. 20. yüzyılda ABD’nin tiyatro sanatına bağlı silinmez bir gerçeği vardır ki bu da neredeyse yalnız ‘Broadway’in eğlenceli tiyatrolarıdır. ‘Broadway tiyatroları’, ABD’de müzikal türünün ortaya çıktığı temellerde en fazla ilgi odağı olan, toplumsal hayata fazlasıyla etki eden ve ticari amaçlı olarak daha çok izleyici kazanmak için eğlenceye üstünlük verildiği bir döneme denk gelmiştir.

Yukarıda sunulduğu üzere Müzikal’i etkileyen tarihi ve siyasal olayların yanı sıra Müzikal türünün oluşmasını sağlayan tiyatro türleri ve diğer kaynaklar söz konusudur.

Müzikal’in ABD’de 1940’lı yıllara kadar mevcut olmuş tiyatro türlerinden kaynaklandığı belirlenmiş bir gerçektir ki araştırmacıların belirlediği başlıca türler, başta Operet (operetta) ve Müzikal Komedi (musical comedy) olmak üzere, Balad Opera (ballad opera), Ministrel Gösteri (minstrel show), Ekstravaqanza, Burlesk (burlesque), Vodvil (vaudeville), Revü’dür (revue).

Müzikal’e kaynak olarak gösterilen bu sahne türlerinin¹ çoğu Avrupa kökenlidir. Bunun yanı sıra bu türlerin çoğunun 19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başlangıçlarında gelişmesi, bir birini etkilemesi, farklı ama aynı zamanda çok benzer noktalarının olmaları da dikkate değer husustur. Çünkü isimleri geçen örnekler başlangıçta çok ciddi türler olmalarına rağmen, 19. yüzyılın sonu 20. yüzyıl gelişim süreçlerinde eğlenceli sahne gösterileri dönüşmüş ve özellikle ABD’de bu şekilde yaygınlaşmış ve sevilmişlerdir. Bu da 20. yüzyılda ABD’de oluşan tiyatro endüstrisinde ticari amaç izleyen bir noktaya; daha çok izleyici kazanmak, eğlendirmek ve daha çok gelir kazanmaya odaklanmıştır (Bkz. Fatullayeva 2017: 25-26).

Birçok araştırmacı (Bkz. Михеева ve Орелович 1977, Кампус 1983, Гринберг ve Тараканов 1982, Бушьева 1989, Конен 1994) bu tiyatrolar için belirledikleri özelliklere bağlı ortak fikirdedir. Bu özellikler, şarkılar ve dansların yanı sıra, sıra dışı sahne efektleri, sirk gösterileri, sihirbaz ve akrobatlar, hipnozcular, komedyenlerdir. Bunlar gösteri dahilinde ve çoğu zaman konuyla alakası olmayan, düzensiz sıralamalı sahnelerden oluşurlar.

1925’ten itibaren Vodvil orkestraları ve Caz (Jazz) genelde tiyatrolarda daha yaygın müzik eşliği olarak bilinmektedir (Кампус 1983: 32). Ama buna rağmen müzik ve konu ikinci sırada iken, gösteri efekti ve sahne renkliliği ise ilk sırada olmuştur².

¹ Müzikal için kaynak olarak gösterilen her bir tiyatro türünün oluşum ve gelişim tarihi vardır. Ama bu makalede genel amaç müzikalin ortaya çıkmasında bu türlerin nasıl bir rol oynadığı, onlardan hangi noktaları kaynak edinmesidir. Sıralanan tiyatro türlerinin oluşum ve gelişim tarihi ayrı bir araştırma konusudur.

² Burada önemli bir diğer nokta, bu dönemde yapılan birçok tiyatro örneğinin dramaturji açısından zayıf, sadece eğlendirme amaçlı olmasıdır. Bu yüzden çoğunun isimleri tarihte bile kalmamıştır.

Müzikal'in müzikal tiyatro türlerinden bazı özellikler edindiği birçok araştırmacı tarafından bildirilmiş ve Кампыс (1983: 24-37) tarafından belirlenenleri aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo 1: Tiyatro türünden Müzikal'e Yansıyan Özellikler

<i>Tiyatro türü</i>	<i>Müzikal'e yansıyan özellikler</i>
Balad Opera	Pop şarkılar
Ministrel gösteri	Caz müziği elementleri
Burlesk	Çağdaş dönem problemlerinin göz önüne getirilmesi, aktüel konulara değinme, sıradan halk diline yakın olma, lehçe (sleng)
Ekstravaqanza ve Vodvil	Müzik, dans, şarkı, şaşalı sahne efektlerinin bir tiyatro gösterisinde olma geleneği
Revü	Montaj tekniği yani konu açısından uzak olan sahnelerin birbirine birleştirilmesi
Operet ³	Form yapısı, dans ve konuşma sahnelerinin nöbetleşmesi, resitatif (recitative)

2. Müzikal'in 1920-2000'li yıllarında gelişimi.

Müzikal'in ABD'de ilk oluşum ve gelişim tarihi, 1920'li ve 1970'li yılları kapsamaktadır. İlk Müzikal örnekleriyle ilgili konuşulduğunda, Müzikal türünün araştırmacıları, Thomas Baker'in *The Black Crook* (1866), Oscar Hammerstein ve Jerome Kern'in *Show boat* (1927) ve Vernon Duke'un *Cabin in the sky* (1947) örneklerini özellikle vurgulamaktadırlar. Гринберг ve Тараканов (1982: 231), *The Black Crook* adlı eseri "Müzikal'in evveliyatı" olarak belirlemişler, yazar Ettinger (1983: 47) *Show boat*'u "ilk Amerika müzikali" olarak adlandırmış, *Cabin in the sky* ise film eleştirmeni Трофименков tarafından (2007: 44.) "ilk zenci müzikali" olarak belirlenmiştir. Bir yandan bu araştırmacıların fikirlerine hak vermek gerek çünkü, bu örnekler o dönemde bestelenen diğer müzikal tiyatro örnekleriyle kıyaslanarak eğlenceli bağlamdan az da olsa uzaklaşması açısından doğrulanabilir. Böylece, onlar Müzikal'in geçiş dönemini simgeleyen örnekler olarak da belirlenebilir.

Aslında, bu dönemde eğlenceli bağlamdan uzaklaşmanın tesadüfi olmadığı düşünülebilir. Çünkü, 20. yüzyılın 1920'li ve 30'lu yıllarında, ABD'de ekonomik devrimin ardından siyasi durumlar yine değişmiş ve toplum artık eğlenceye daha az zaman ayırmaya başlamıştır. Bunun yanı sıra, ABD'de Hollywood film endüstrisinin de devreye girmesi, tiyatroya olan merakı azaltmıştır. Ama 1930'lu yıllardan itibaren Broadway tiyatrolarında eğlenceli bağlam kenara

³ Operet, Müzikal türü için daha başka anlam taşımaktadır. Çünkü kaynak olarak gösterilen diğer türlerle kıyaslanırsa, Müzikal'in Operet ile daha sık bağlantıda olduğu bilinir. Avrupa asıllı Operet Amerika döneminde Foxtrot, Charleston ritimlerini elde etmiş ve böylece Operet'e Caz ritm ve armonileri girmeye başlamıştır. Operet'te zamanla oluşan bu değişiklikler onu Müzikal'e yönlendirmiştir. Çoğu zaman Müzikal, Avrupa kökenli Operet'in ve Amerika müzik endüstrisinin yeni tür ve renklerinin katkılarıyla belirlenmektedir.

atılarak daha ciddi, sosyal konulara dikkatleri yöneltmiş ve böylece tiyatroya olan ilgi yeniden artmaya başlamıştır (Bkz. Кампус 1983: 47-48).

Nihayet 1943 yılında yazar Oscar Hammerstein ve besteci Richard Rodgers'in işbirliğinde *Oklahoma* adlı parlak bir örnek ortaya çıkmış ve bu örneğe kadar kullanılan Müzikal Komedi ifadesi yerine, Müzikal Oyun (*musical play*) veya Müzikal terimi kullanılmaya başlanmıştır (Михеева ve Орелович 1977: 9). Araştırmacı Орелович'e (1980: 92) göre de "Amerika'nın müzikal tiyatrosu için *Oklahoma*'nın prömiyeri büyük bir etap oldu. Eserin yazarları, Amerika'nın idealleşmiş ve poetikleşmiş görüntüsünü, tam insan karakterlerini yaratmış, ilişkilerde dürüstlüğü ve samimiyeti öne çekmiş oldular". Müzikal teriminin *Oklahoma*'dan alınması, birçok anlamda kendini doğruluyor: Конен'in de (1977: 49) vurguladığı gibi, "*Oklahoma*'nın müziği, dansı ve diyaloglarında ortaya konulan uyumu, Amerika müzikal tiyatrosu o zamana kadar hiç görmemişti".

Böylece 1930'lu ve 40'lı yıllarda Müzikal'in başlangıç noktası belirlenmiş, ve bu türün gelişim dönemi başlamıştır. Bunun yanı sıra, Müzikal'de kullanılan konuların genişletilmesi ve dramatik motiflerin dahil olması, yeni bir dönemin başlatılması anlamına da gelmektedir. Bu yıllarda oluşan parlak örnekler; Leonard Bernstein'in *On the town* (1944), Kol Porter'in *Kiss me, Kate* (1948), Kurt Weill'in *Lost in the stars* (1949).

1950'li ve 60'lı yıllardan itibaren ise tam Broadway müzikalleri dönemi başlamış oldu denilebilir. Bu örnekler müzikallere bir ün getirmiş ve yalnızca Broadway'de sahnelendikleri tarihlerden itibaren "Broadway Müzikalleri" olarak isimlendirilmiştir. Bunun yanı sıra, 1957 yılında Bernstein'in *West Side Story* eseri, Müzikal türünün çerçevesini genişletmiş, türün tam özelliğini gösteren bu dönemin en parlak örneği olmuştur. Bu eserden sonra Frederick Loewe'nin *My Fair Lady* (1956), Bernstein'in *Kandid* (1956), Rodgers ve Hammerstein'in *Sounds of the Music* (1959), Lionel Bart'ın *Oliver* (1960), Jerry Bock'un *Fiddler on the roof* (1964), Richard ve Robert Sherman kardeşlerin *Mary Poppins* (1964), Jerry Herman'ın *Hello, Dolly* (1964), Mitch Leigh'in *Man of La Mancha* (1965), John Kander'in *Cabaret* (1966) vb. parlak örnekler de yapılmıştır.

Bilindiği gibi, Broadway müzikalleri film endüstrisinin de katkılarıyla zamanla daha çok tanınmıştır. Böylece, Müzikal'in 1920'li ve 70'li yıllar arası gelişimi, bu türün "klasik dönemi" olarak tarihi anlam taşımaktadır (Fatullayeva 2015: 51).

1970'li ve 2000'li yıllar arası Müzikal için yeni, sınırlarını daha da geliştirdiği bir dönem olmuştur. Şöyle ki 1960'lı yıllardan itibaren ABD müzik endüstrisine yeni müzik türleri dahil olmuş ve burada özellikle Rock müzik dikkatleri üzerine çekmiştir. Bu dönemde oluşan ve kökenleriyle Müzikal'e dayanan Rock Opera⁴ veya Rock Müzikal⁵ de ve Müzikal'i etkilemiştir⁶.

1970'li yıllarda ABD'de Stephen Sondheim'in *Sweeney Todd* (1977) ve *Follies* (1971), Kander'in *Chicago* (1975), Marvin Hamlisch'in *A Chorus Line* (1975) gibi eserleri bu dönemin farklı örneklerini yansıtır. Ama bu dönemde Rock Müzikal ve Müzikal'de yüksek seviyeli örnekler yapan Andrew Lloyd Webber ismine bağlı olan bir yaratıcılık stili ortaya çıkmıştır. 1971

⁴ Rock Opera, 1950'li ve 60'lı yıllarda ilk olarak İngiltere'de daha sonra Amerika'da ortaya çıkmıştır. "The who" Rock grubunun lideri Pit Taşend, 1969 yılında Tommy adlı bir plak kaydederek üstüne de Rock Opera yazdırış böylece bu terim ortaya çıkmıştır. (Bkz: Yandex Zen. (2018). The Who: Рок-опера Tommy. Музыка и жизнь. <https://zen.yandex.ru/media/id/5af02e209b403c6169f85374/-the-who-rokopera-tommy-5bb9e1f1aeb34f00a9317fb0> ET:7.10.2018)

⁵ 1967 yılında Broadway gösterisinde olan Galt MacDermot'un Hair eseri, ilk Rock Müzikal olarak bilinmektedir (Bkz. Encyclopedia Britannica. Rock and theatre. (2001). <https://www.britannica.com/topic/rock-and-theatre-1369752> ET:11.21.2001)

⁶ Rock Müzikal ve Rock Opera, 1960'lı ve 1970'li yıllarda ortaya çıkmış ve Rock'ın katkılarıyla Müzikal'e yeni bir yön getirerek Müzikal'in alt türü olmuştur.

yılında *Jesus Christ Superstar* ile Webber dönemi başlamış ve bu da Müzikal'in yeni gelişimini belirlemiştir.

Webber, bazı sebeplerden dolayı Müzikal tarihinde öne çıkmıştır, çünkü bu dönemde, akademik müziğe bağlı olan Britanyalılar Müzikal'i ciddi bir tür olarak kabul etmediklerinden İngiltere'de Müzikal önemsenmemiş, bu tür için genel merkez ABD sayılmıştır. Ama Britanyalı besteci Webber, yaratıcılığıyla mevcut durumu tamamen değiştirmiştir. Webber, 1960'lı ve 70'li yıllarda *Joseph and the Amazing Technicolor Dreamcoat* (1968), *Jesus Christ Superstar* (1971), *Evita* (1976) müzikallerinden sonra bestelediği *Cats* (1981), *Starlight Express* (1984) ve *The Phantom of the Opera* (1986) örnekleriyle Müzikal türünde isminin ne kadar önemli olduğunu bir daha ispatlamıştır. Bu örnekler yalnız Webber'i isim olarak değil, bunun yanı sıra Müzikal türünü de zenginleştirmiş ve tarihi açıdan Müzikal'in gelişimine önemli katkılar sağlamıştır. Böylece, 1970'li yıllardan itibaren Broadway üslubundan farklı, 'Avrupa veya romantik' (Fatullayeva 2015: 32) denilebilen Müzikal'in değişik bir yönü ortaya çıkmıştır. Müzikal'i Opera türüne de yaklaştırmış da denilebilecek yeni özellikler ise şöyledir:

1. Klasik dönem Broadway müzikallerinin ayrılmaz parçası olan konuşma sahnelerine daha az, müzik eşliğinde olan sahnelerin gelişimine daha çok yer verilmesi,
2. Akademik operanın icra tarzı olan resitatifin (recitative) daha çok kullanılması,
3. Karakterlerin sayısının artması,
4. Trajikomik konuların yerini lirik-dramatik konuların alması,
5. Müziğin akademik tarza yaklaşması,
6. Oyunlara ve metinlere daha çok dikkat edilmesi,
7. Müzikal'i tüm özellikleriyle (şarkıcılık, dansçılık ve oyunculuk) yapabilecek oyunculara önem verilmesi,
8. Klasik dönem Broadway müzikallerinin ayrılmaz parçası olan şarkıların 'aria'lara, düet ve diyalogların ise 'arioso'lara dönüşmesi.

Neticede, az da olsa eğlenceli karakter taşımakta olan Broadway müzikalleri, akademik geleneklerle zenginleşen Avrupa Müzikal türünün etkisi altında kalmıştır. Bunun yanı sıra, Webber'in eserlerinin güncel konular içermesi, her zaman onun müzikallerine olan ilgiyi arttırmış, tesadüfi değildir ki Webber "müzikalin Britanyalı kralı" (Caxapoba 2007: 22) adını da almıştır.

Ama zamanla Amerika ve İngiltere'nin Müzikal'dekini hakimiyetini Fransızlar ele geçirmiş, bu Müzikal için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. 1980'li ve 90'lı yıllarda Claude-Michel Schönberg'in *Les Misrables* (1985) ve Riccardo Cocciant'e'nin *Notre Dame de Paris* (1998) gibi parlak örnekleri ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra, 1980'li yıllarda filmleri yapıldıktan sonra popüler olan Michel Legrand'ın *Les Parapluies de Cherbourg* (1964) ve *Les Dames de Rochefort* (1967) eserleri mutlaka vurgulanacak diğer örneklerdir.

1990'lı yıllarda ortaya çıkan en parlak örnekler arasında, Webber'in *Sunset Boulevard*, Billy Ulvaeus'in *Chess* ve *Mamma Mia*, 2000'li yıllarda da Webber'in *Wizard of Oz*, Gerard Presgurvic'in *Romeo ve Juliet*, Cocciant'e'nin *Little Prince* ve Elton John'un *Billy Elliot* vb. gösterilebilir.

3. Müzikal'in Özellikleri

Ortaya çıktığı başlangıç dönemlerinde eleştirmenler tarafından sürekli Müzikal Komedi ve Operet'lerle Müzikal'in aynı tutulması ve bir tür olarak kabul edilmemesi, onun tarihi bir gerçeği olmuştur denilebilir. Bunun başlıca nedeni, Müzikal'in 1920'li ve 30'lu yıllarda ABD'nin birçok tiyatro türlerine benzemesi ve onlardan çeşitli hususlarda kaynak olarak yarar-

lanmasıdır. Bu yüzden, o dönem eleştirmenlerin herhangi bir türün ortaya çıkma aşamasında farklı türlerden kaynaklanma gerçeğini unuttukları da dikkat çekmektedir⁷. Ama zamanla Müzikal başka türlere benzemeyen belirli özellikleriyle gerçekten de farklı bir tür olduğunu herkese ispatlamıştır.

Araştırmanın bu bölümünde Müzikal'i diğer tiyatro türlerinden farklı kılan özellikleri aşağıda detaylı şekilde aktarılmıştır:

- Daimi sanat konuları⁸ ve onlara çağdaş dönem bakışından yaklaşma
- Yerel özellikler (lehçe, müzik ve dans türleri)
- Farklı müzik türlerinin kullanışı (Klasik Müzik, Jazz, Rock, Pop vb.)
- Rengârenk koreografi ve danslar (konuyla uyumlu olma şartıyla)
- Montaj tekniğinin uygulanması
- Eserin gelişim hattı boyu bir veya bazen iki müziksel ana tema⁹
- Dans eden koro sahneleri

Müzikal'in sıralanan bu özellikleri, en başta gelen örnekler üzerinden verilebilir:

Müzikal'de daimi sanat konuları: Müzikalde daimi konu anlayışı onu farklı kılan başlıca özelliklerden biridir. Müzikalin gelişiminin ilk döneminde (1940'lı ve 60'lı yıllar) daha sıradan, insan hayatını kapsayan konulara değinilse de¹⁰, ikinci dönemden itibaren (1970'li yıllar) dramatik yönde oyunlar daha çok kullanılmaya başlanmıştır. Ama müzikalin gelişim tarihini izlerken klasik eserlerin (Dickens'in *Oliver Twist*, Shaw'ın *Pygmalion*, Shakespeare'in *Romeo and Juliet*, Hugo'nun *Les Miserables* veya *Notre Dame de Paris*, Servantes'in *Don Quijote* vb.) her daim müzikal için önemli özne olması gerçeği dikkat edilecek husustur. Aslında burada önemli olan Müzikal'in artık klasik olan daimi konulara daha farklı bir yakınlık göstermesidir. Çünkü Müzikal türünde daimi konulara çağdaş dönem açısından yaklaşılmaktadır. Bu hususun Müzikal için en parlak örneği Bernstein'in *West Side Story* eseridir. Bu eser Shakespeare'in *Romeo and Juliet*'inden esinlenilse de bu daimi konu, 1950'li yıllarda Amerika'da canlandırılmıştır. Ama burada iki ailenin kan davası yerine, bu dönemde ABD'de güncel olan ırkçılığa karşı durma (yerli halk, Latin Amerikalılar ve Polonyalılar)¹¹ ön planda verilmiştir ve *West Side Story* bu şartlarda oluşan klasik bir aşk hikayesine¹² dönüşmüştür. Müzikal'de daimi olan *Romeo ve Juliet* aşk hikayesine toplum hayatında oluşan güncel konuların sanata olan yansıması olarak bakılması daha aydınlatıcı olabilir.

Ama zamanla Müzikal'ler dini ve efsanevi konularla zenginleşmiştir. Webber'in *Joseph and the Amazing Technicolor Dreamcoat* ve *Jesus Christ Superstar* buna örnek gösterilebilir. Ama burada *Jesus Christ Superstar* daha çok dikkatleri üzerine çekmiştir. Çünkü Müzikal'lerde

⁷ Örneğin Opera'nın komik türü ve form olarak daha küçük şekli olan Operet, Opera Uvertür'ünden kaynaklanan Senfoni, iki serbest form Rondo ve Sonat ve onların birleşerek Rondo-Sonat formu şeklinde gelişmesi vb.

⁸ Burada edebiyatta her zaman yaşayan konular; sevgi (örneğin *Romeo ve Juliet*), yaşam veya ölüm (örneğin *Hamlet*) vb. nitelendirilmektedir.

⁹ Burada Müzikal boyu sık sık seslendirilen, akıllarda kalan, Leitmotif (müzik parçasının tekrarlanan motifleri) karakterli temalar nitelendirilmektedir.

¹⁰ Loewe'in *My fair lady* (1956), Bernstein'in *Kandid* (1956), Rodgers ve Hammerstein'in *Sounds of the music* (1959), Bart'in *Oliver* (1960), Bock'un *Fiddler on the Roof* (1964), Sherman kardeşlerinin *Mary Poppins* (1964), Herman'ın *Hello, Dolly* (1964), Leigh'in *Man of La Mancha* (1965), Kander'in *Cabaret* (1966) vb.

¹¹ 1943 yılında ABD'nin Detroit şehrinde ortaya çıkan ırkçılığa karşı durma hareketi, yüzlerle kişinin yaralanması ve birçoğunun ölümüyle sonuçlanmıştır. Araştırmacılar bu olayı ABD'de ırkçılığa karşı durmaların başlangıç noktası olarak nitelendirmişlerdir. Bu karşı durmalara yalnız siyah derililer (zenciler) değil, Latin Amerikalılar ve Avrupa'dan göç etmiş Polonyalılar da katılmışlardır. Bu ırkçılığa karşı durma 1955 yılında Sivil Halklar hareketi (Civil Rights Movement) olarak ABD'nin tarihinde Martin Luther King'in ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bu tarihi süreç ABD tarihinin önemli sayfalarından birini kapsamaktadır (Bkz. Шалай 2018: 115-119)

¹² Bu hikayenin baş karakterleri, farklı ırklardan olan Maria (Latin Amerikanlı) ve Tony (Polonyalı) 20. yüzyılın *Romeo ve Juliet*'idir.

çağdaş dönem yaklaşımı yalnız daimi konularla değil, farklı müzik türlerinin kullanılmasıyla da kendisini göstermiştir.

Müzikal’de farklı müzik türleri: Burada herhangi bir Müzikal’in yazıldığı dönemde toplumun sevdiği müzik türlerinin veya Müzikal’in konusuyla bağlantıda olan türlerin kullanılması söz konusudur. Müzikal’de önemli olan ilk husus, yani eserin yapıldığı dönemde öne çıkan müzik türlerinin kullanılması, dikkatlerin o Müzikal’in üstünde olmasına yardımcı oluyor. Çünkü başlangıç döneminde ‘Ballad Opera’¹³ tarzı şarkılar, daha sonra Jazz, 70’li yıllardan itibaren Rock ve Pop müzik türlerinin Müzikal’e dahil olması, Müzikal’lerin tarihi açıdan bu fikri çok net kanıtlamaktadır ki Webber’in *Jesus Christ Superstar* adlı Müzikal’i buna bir örnektir. Webber, eserde İncil’i olduğu gibi kullanıp onu müzikte 1970’li yılların Rock ve Pop müzik üslubuyla birleştirmiştir ki bu da esere farklı açıdan yaklaşımın göstergesi olmuştur. Webber, diğer Müzikal’lerinde de kullandığı konulara uygun şekilde farklı müzik türlerini kullanabilmiştir. Örneğin yine *Jesus Christ Superstar* Müzikal’inde Webber’in İsa’nın 12 öğrencisiyle “The Last Supper” sahnesinde kullandığı koronun Ortaçağ dönemi dini vokal müzik (a capella) stiline yakın tarzda olması dikkat çeker. Bunun yanı sıra yine Webber’in iki farklı tür kullandığı *The Phantom of The Opera* Müzikal’ine de bir örnek olarak bakılabilir. Burada besteci, eserin konusunda¹⁴ 19. yüzyılın baş müzik türü olan akademik tarzla (resitatif, aya, düet, trio vb.) Rock müzik sentezini kullanmıştır. Bunun en parlak örneği Müzikal’in ana müziği “The Phantom of The Opera” sahnesidir.

Müzikal’de ana müzik örnekleri: Müzikal’lerde önemli olan noktalardan biri, Müzikal’in genel ağırlıklı ana müzikleridir. Yani birkaç kez seslendirilen, gösterişli, hafızalarda kalan bir veya birkaç parçanın olması çok önemlidir ve Müzikal’lerde bu tip parçalar *zong*¹⁵ olarak nitelendirilmektedir (Кудинаова 1982; 130). Bu tarz parçaları Müzikal’de Laytmotif (Leitmotif) karakteri taşıyan bir numara olarktan düşünebiliriz. Bu tip örnekler her bir Müzikal’de vardır. *Hello, Dolly*’de aynı isimli şarkı, *My Fair Lady*’de “I wanna dans all night”, *Sounds of the Music*’de aynı isimli şarkı, *Cats*’de “Memories”, *The Phantom of the Opera*’da aynı isimli şarkı, *West Side Story*’de “Maria”, *The Umbrellas of Cherbourg*’da “I will wate for you” vb. Her bir Müzikal’de bu tip şarkıların olması çok önemlidir ve çoğu zaman bunların toplumda ne kadar sevilleceği Müzikal’in sonraki başarısının da göstergesidir. Çünkü Müzikal’in ana müziği onun pasaportu olarak bilinir ve tiyatro dışında seslendirilmesi Müzikal’in de unutulmaması ve sevilmesi için rahat temel oluşturur.

Yerel özellikler (lehçe, müzik ve dans türleri). Birçok Müzikal’de dikkati çeken özelliklerden biri de yerellikle ilgilidir. Çünkü Müzikal’de eserin konusuna, yöresine uygun şekilde yerelliğin öne çekilmesi de çok önemlidir. Fakat burada dikkati çeken Müzikal’de yerelliğe farklı açılardan yaklaşımdır. İlk başta yerellik eserin konusuna uygun olarak yerli lehçe (sleng) şeklinde kendini gösterebilir. Bu Rodgers ve Hammerstein’in *Oklahoma* Müzikal’inde kovboyların rutin hayatı¹⁶ ve lehçeleri “The farmer and the cowman” adlı parçada, *West Side Story* Müzikal’inde Latin Amerikalıların İngilizce olan aksanlı konuşma şekilleri “Amerika” adlı şarkıda en parlak şekilde yansıtılmıştır.

¹³ 18. yüzyılda ortaya çıkan İngiliz tarzı komik operadır. Zengin dekorlu kaba komedi ve belirli bir türde olmayan serbest müzik özellikleri vardır.

¹⁴ The Phantom of The Opera (Operadaki Hayalet) Müzikal’inin librettosu Carls Hart, Richard Stilgoe ve Webber aittir. Fransız yazarı Gaston Leroux’un aynı isimli eserinden esinlendirilmiştir. Eser 19. yüzyıl Paris opera tiyatrosunda hayalet olarak tanınan, yüzü ileri derecede deforme olmuş bir müzik dâhisinin, yetenekli ve güzel Soprano Christin’e olan aşk hikâyesinden söz ediyor.

¹⁵ Zong, Almancada pop şarkı yani İngilizce “sonq” karşılığındadır. Caz ritimli Balad şarkılara çok yakın bir tarzdır. Müzikal’de başlıca olarak kullanılan parçalardır.

Diğer bir yanda Müzikal’lerde yerellekle bağlı dikkati çeken başka bir husus ise farklı kültürlerin dans ve müzik tınılarının kullanılmasıdır. Çok uluslu yapılarda yerellik de olduğundan bu, Müzikal için de tesadüfi bir kavram değildir. Bu konuyla bağlı parlak örnekler sırasında *Fiddler on the Roof* Müzikal’inde Yahudi gelenekleri, koro ve düşün sahnesi, *West Side Story*’de Latin Amerikan tınıları ve ünlü “Mambo” sahnesi en belirgin örnekler olarak gösterilebilir.

Rengarenk koreografi ve danslar. Dansın Tiyatro’lar için önemli bir özellik olduğu bilinen bir gerçektir. Ama dans ve koreografi tiyatrodaki genel olarak farklı şekillerde kendini ifade etmektedir denilebilir. Hatta koreografi Müzikal kadar diğer sahne sanatlarında ikinci planda olmuştur. Ama Müzikal’leri bu türlerden farklı kılan nokta, koreografinin konunun karakterlerine ve eserin gidişatına uyum sağlayabilmesidir. Yani karakterlerin daha derin açılması için vokal icranın yanı sıra koreografi sahneleri de çok önemlidir. Bu yüzden Müzikal’de koreograf, besteci ve yazarla aynı derecede durur.

Genelde dans, Müzikal’in ortaya çıktığı ilk dönemden itibaren, onun ayrılmaz bir parçası olmuştur. İlk dönem Müzikal örneklerde “step”¹⁷ dansları kullanılmaktaydı. Herb Brown’un *Singing in the Rain* Müzikal’i bunun en parlak örneğidir. Ama 1940’lı ve 60’lı yıllarda step yaygın bir dans türü olsa da koreograf Agnes de Mill bireysel çalışmasıyla Müzikal’de koreografinin ağırlığını arttırarak durumu değiştirmiş ve koreografiyi Müzikal’in organik bir parçası haline getirmiştir. Onun yaptığı bu çalışmalar, yani sözlerin yanı sıra hareketlerin de Müzikal’de önemli özellik olduğunu ortaya koymuştur. Green’in (1968: 269) de belirttiği gibi, “Agnes de Mill kahramanların şuuraltı korku ve arzularını açarak dramı daha da yüksek seviyeye kaldırıyor”. Bunun en parlak örneği, *Oklahoma* Müzikal’inde “Dream ballet” sahnesidir¹⁸. Neredeyse on beş dakika süren bu büyük dans sahnesi, tam Lorry’nin hayallerini ve korkularını canlandırmaktadır. Ama Amerika Müzikal tarihine ismini yazdıran ikinci bir koreograf Cerom Robbins sayesinde, *West Side Story*’de koreografi daha yüksek zirveye çıkarılmıştır. Bu Müzikal’de “Mambo,” “Amerika” ve giriş sahnesi, bunun en parlak dans örnekleridir. Daha sonra Robbins dünyaca meşhur *Fiddler on the Roof* ve Jule Styne’in *Funny Girl* gibi sevilen Müzikal’lerin de koreografilerini işlemiştir. Zamanla koreografların katkıları sayesinde Müzikal’de koreografi daha da gelişmiş, farklı bir konsept elde etmiş ve böylece Müzikal Tiyatro, dramatik koreografi ile zenginleşmiştir. Müzikal’de ‘koreograf-yazar-besteci’ aynı yaratıcı kuvvet taşıyan üç önemli kişi olarak bilinmeye başlanmıştır diye biliriz (Fatullayeva 2017: 46). Neticede, yetenekli koreografların sayesinde koreografi Müzikal’de sadece bir dans sahnesi değil, Müzikal’in konu gidişatında önemli rol oynayan bir kavrama çevrilmiştir. Koreograflar, besteci ve yazarın fikirlerinin inceliğine psikolojik şekilde vararak koreografını sahne hareketinin aktif gücüne çevirebilmişlerdir. Zamanla Müzikal’de olgun bir şekil almış koreografilerin araştırılması sonucunda konuya üç tip koreografilerin belirlenmiştir: Geleneksel veya milli danslar, Pantomim elementli danslar, spor hareketli danslar.

Sahnelerde montaj tekniği. Müzikal’lerde montaj tekniği, Müzikal’lere film endüstrisinden yansımış bir husustur. Ama Müzikal’in bu özelliği, onu diğer sahne sanatları türlerinden

¹⁶ Müzikal’de ABD’nin Oklahoma eyaletinde yaşayan, kovboyların 20. yüzyılda geçen sıradan hayatı söz konusudur.

¹⁷ 20. Yüzyılın başlangıç döneminden itibaren ABD’de Afro-Amerikalıların dans türlerinden biri olarak bilinmektedir. Bu dansın bacak hareketleri ön plandadır. Özellikle sert, burun kısmı ve topukları cam elyaftan ayakkabılar yapılır ki bu da dans esnasında onların seslerinin duyulması içindir. (Bkz. LiveInternet.ru. Стен. История танца. (2009) <https://www.liveinternet.ru/users/2324642/post112863340/> ET:24.10.2009)

¹⁸ Bu Müzikal’de Lorry, sevgilisi Curly ve onların sevgilerine karşı çıkan Jud ana karakterlerdir. Bahsi geçen sahne Lorry’nin rüyasını canlandırmaktadır. Lorry rüyasında kızlarla dans ettikten sonra çok sevdiği Curly’le evlendiğini

farklı tutmaktadır. Montaj tekniği, Müzikal’de eserin temel konusundan biraz daha uzak kalan sahnelerin montajla Müzikal’e eklenmesidir ve bu Müzikal’e daha çok renklilik ve dinamiklik getirmektedir. Bunun en parlak örnekleri, *Oklahoma*’da “Dream ballet” ve *West Side Story*’de “Mambo” dansı¹⁹ sahnesidir.

Dans eden koro sahneleri. Müzikal’leri buna en yakın tür olan Operet’lerden farklı kılan bir diğer husus da koro sahneleriyle ilişkilidir. Operet’lerde koro sahneleri az olsa da Müzikal’de özellikle de dans eden koro önemli özelliklerden biridir. Operetlerde koro icracıları dördüncü, beşinci dereceli rollerde olabildiği halde, Müzikalde koro eserin konusu, gidişatı ve gelişimiyle ilgili olan karakterleri yansıtırken genel oyuncular kadar önemli rol taşımaktadır. Hareketli koronun Müzikal’lerde kullanılması *Oklahoma*’dan itibaren dikkatleri çekmiştir. Ama Müzikal tarihinde seslendiren ve dans eden koronun eserin neredeyse tam bir baş rol oyuncularını gibi kullanılması, 1975 yılında *Chorus-line* Müzikal’inde olmuş ve bu bir Broadway sansasyonuna dönüşmüştür. Bunun yanı sıra, hareketli (dans eden) koroya *Hello Dolly*, *West Side Story*, *Fiddler on the Roof*, *Cats*, *The Young Girls of Rochefort*, *Jesus Christ Superstar* vb. örnek gösterilebilir. Bu yüzden Müzikal’lerde icracılara ve oyunculara karşı yapımcıların çok büyük talebi ve dikkati olduğunu vurgulamak gerekir. Çünkü başrol oyuncularının yanı sıra Müzikal’de icra yapacak her bir oyuncunun vokal ve dansa bağlı yetenekleri dikkatlice kontrol edilen bir husustur.

Sonuç

Kısaca özetlersek, araştırma Müzikal’in tarihi gelişim süresinde onun Avrupa asıllı sahne türlerinden kaynaklandığını, ABD’de farklı şekilde gelişerek 1920’li ve 70’li yıllar arası türün ‘klasik dönemi’ olarak kendini belirlediğini, 70’li yıllardan itibaren ise Rock türünün katkılarının yanı sıra, yeniden akademik geleneklere, yani Avrupa geleneklerine geri döndüğünü göstermektedir. Ama bu, Müzikal’i ciddi müzik anlayışı içinde kısıtlamamış, tam aksine, çerçevelerinin daha da geliştirmesiyle sonuçlanmıştır. Neticede, 20. Yüzyıl Müzikal’in ABD’de operetin Amerikan tarz ve şeklinin, kitle kültürünün bu türün simasında yansımaları olarak da belirlenmiştir. Çünkü 20. yüzyıl müzikali cemiyette oluşan ve gelişen sosyal fikirleri, prosesleri kendinde bir “güzgü” gibi yansıtmıştır.

Araştırmada sunulan ve müzikalin özelliklerini taşıyan hususların hemen her birini farklı müzikal örneklerinde görmek mümkün değil diye biliriz. Çünkü her bir yeni örnek sunulan özellikleri eserin kontekstine uygun şekilde farklı açıdan bize göstermektedir. Bu yüzden bir müzikalde gördüğümüz aynı detayı hemen her müzikalde aramaya çalışmak doğru değildir. Müzikale seçilmiş konu, dönem eserin yapıma aşamasında onun kontekstini de çok ciddi şekilde etkilemekte. Aynı zamanda, müzikal yapımcılarının ne kadar yetenekli ve farklı yaklaşıma, düşünce tarzına sahip oldukları değişik bir örneğin yaranmasına da vesile oluyor. Yukarıda isimleri geçen örneklerse bu özellikleri kendinde taşıyan en parlak eserler olarak bilinmekte.

Ama bunun yanı sıra, her bir müzikal için önemli olan husus kendinde bir sıra sanat dallarını çok parlak, uyumlu şekilde, hiç birinin önemini azaltmadan ya da arttırmadan birleştirebilmesidir. Buradan yola çıkarak müzikalin farklı sanat dallarında en uyumlu sentezi yakaladığını da söyleye biliriz.

Neticede, araştırmada da gelinen tüm bu özellikler ve sonuçların yanı sıra müzikal türünü yalnız bir yönünde, tarzda ve belirli özelliklerle sınırlandırmak çok yanlış olur söyleye biliriz.

görüyor ama düğünden sonra, kendini çok korktuğu Jud’un kollarında buluyor. Böylece Lorry’nin hayalleri ve korkularını içeren rüya koreografisi, danslarla canlandırılmıştır.

¹⁹ Tony ve Maria’nın birbirlerini ilk görüşleri ve aşık olmalarını içine kapsayan büyük dans sahnesidir.

Müzikal kendi simasında sanatın bir çok dallarını, türlerini, yönlerini birleştirmekte ve bu hususların her birinden ayrı ayrılıkta, farklı örneklerde ve şekillerde yararlanmaktadır. Bu yüzden, müzikal için bir tür olarak her hangi bir çerçevenin olması da söz konusu olamaz. Müzikalin hangi açıdan araştırılması yapılmasının farkına varmaksızın bu türün çok serbest ve geniş kapsama malik olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

- Бушуева, С. (1989). Мюзикл. Искусство и массы в современном буржуазном обществе. Сб. Статей, 2, 170-193. Москва.
- Fatullayeva, P. (2017). Azərbaycan bestekararının yaradıcılığında musikal. Yayınlanmış Doktora Tezi, Bakü Musiq Akademisi, Bakü.
- Fatullayeva P. (2015). Musikal janrını yeni istiqamete yönəldən Britanyalı fenomen. Azərbaycan Milli Konservatoriyası dergisi, 4, 51-54. Bakü.
- Green, S. (1968). The World of Musical Comedy. New York.
- Гринберг М., Тараканов М. (1982). Современный мюзикл. Советский музыкальный театр: проблемы жанров, Сб. Статей, 231-286. Москва.
- Кампус, Е. (1983) О Мюзикле. Ленинград.
- Конен, В. (1977). Пути Американской музыки. Москва.
- Конен, В. (1994). Новые массовые жанры в музыке XX века. Москва.
- Кудинова, Т. (1982). От водевиля до мюзикла. Москва.
- Laufe, A. (1969). Broadway Greatest Musical. New York.
- Михеева, В., Орелович, А. (1977). В Мире оперетты. Ленинград.
- Орелович, А. (1980). Зарубежная музыка XX века. Оперетта. Москва.
- Сахарова, А. (2007). Эндрю Ллойд Уэббер. Британский король мюзикла. Журнал Музыкальный театр, 22-28. Москва.
- Шалай, О. (2018). События борьбы за гражданские права в США в эссеистике Дж.Болдуина. Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки, 10, 115-119. Беларусь
- Шилова, И. (1983). Заметки о мюзикле в зарубежном кино. Музыкальный современник. Москва.
- Шерлинг, Й. (1975). Новое средство общения. Журнал Театр, 9, 66-69. Москва.
- Шереметьевская, Н. (1985). Танец на эстраде. Москва.
- Трафименков, М. (2007). Хижина в небесах (Cabin in the Sky, 1942) Газета Коммерсант, 67, 44. Москва.
- Воробьев, В. (1975). Как скомпромитировали жанр. Журнал Театр 9, 27-30. Москва.

Yararlanılan İnternet Sayfaları:

- 1.Yandex Zen. (2018). The Who: Рок-опера Tommy. Музыка и жизнь.
www.zen.yandex.ru/media/id/5af02e209b403c6169f85374/-the-who-rokopera-tommy-5bb9e1f1aeb34f00a9317fb0 7.10.2018
- 2.LiveInternet. ru. (2009) Степ. История танца. www.liveinternet.ru/users/2324642/post112863340/ 24.10.2009
- 3.Encyclopedia Britannica. (2001). Rock and theatre.
www.britannica.com/topic/rock-and-theatre-1369752 11.21.2001